

NACIONALNO VIJEĆE ZA ZAŠTITU NA RADU

STANJE ZAŠTITE ZDRAVLJA I SIGURNOSTI NA RADU U REPUBLICI HRVATSKOJ U 2008. GODINI

Zagreb, travanj 2009.

STANJE ZAŠTITE ZDRAVLJA I SIGURNOSTI NA RADU U RH U 2008. GODINI

I. Uvod

Hrvatski sabor je 2007. godine proglasio 28. travnja Danom zaštite na radu u Republici Hrvatskoj, a toga dana se u 120 zemalja obilježava Međunarodni dan sjećanja na poginule radnike.

Siguran i zdrav rad za sve mora zauzeti mjesto u širim društvenim okvirima, čime će pridonijeti osvještavanju poslodavaca i radnika kao nositelja prava i obveza na području sigurnosti i zaštite na radu, ali i tijela izvršne i zakonodavne vlasti kao jamca javnog okvira tog sustava.

Podaci o stanju na području zaštite zdravlja i sigurnosti na radu pokazuju da očito svi do sada uloženi naponi poslodavca i njihovih udruga, sindikata i radnika, stručnjaka za zaštitu na radu, obrazovnih institucija te ostalih zainteresiranih subjekata nisu dostatni.

Za odgovarajuće učinkovite rezultate u provedbi propisanih i drugih mjera zaštite na radu i zaštite zdravlja, potrebna je na mikro razini poduzeća kvalitetna stručna ekipiranost i opremljenost službi za zaštitu na radu, kontinuirana edukacija svakog radnika, te potpuna profesionalna suradnja na provedbi osnovnih obveza i odgovornosti zaštite na radu od strane poslodavaca i radnika, uz redovite aktivnosti Odbora i povjerenika radnika za zaštitu na radu na poticanju unapređivanja sigurnosti i zdravlja radnika.

Razmatrajući stanje zdravlja i sigurnosti na radu u Republici Hrvatskoj želimo pružiti potporu naporima za daljnje unaprjeđenje i poboljšanje stanja na ovom izuzetno važnom području.

II. Nacionalni program zaštite na radu

Nacionalno vijeće za zaštitu na radu je savjetodavno tijelo Vlade RH. Vijeće ima predsjednika i 10 članova, a čine ga predstavnici Vlade RH, poslodavaca, sindikata, ustanova za zaštitu zdravlja, udruga za zaštitu na radu te istaknuti stručnjaci zaštite na radu.

Vlada RH je 29. prosinca 2008. godine donijela Nacionalni program zaštite zdravlja i sigurnosti na radu za razdoblje 2009.-2013. godine. Na donošenje Nacionalnog programa obvezuju čl. 4. Konvencije MOR br. 155 i čl.3. Zakona o zaštiti na radu RH, kao i Europska komisija vezano za pregovore o pristupanju EU.

Nacionalnim programom definirana je politika na području zaštite na radu, utvrđena su sredstva za rješavanje pojedinih pitanja te se osigurava provedba propisa iz područja zaštite na radu, prije svega Zakona o zaštiti na radu.

U programu se navode područja u kojima je potrebno definirati zaštitu zdravlja i sigurnosti na radu u RH, strateška načela (partnerstvo i suradnja svih sudionika, prevencija u cilju pravodobnog sprečavanja opasnosti, održiv razvoj i razboritost, kao način suočavanja rizika na najmanju moguću mjeru).

Osnovni ciljevi Nacionalnog programa zaštite zdravlja i sigurnosti na radu su:

- smanjenje ozljeda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u svezi s radom,
- smanjenje broja nezgoda na radu,
- poboljšanje zdravstvenog stanja radnika (prevencija),
- smanjenje gospodarskog gubitka zbog ozljede na radu, profesionalne bolesti i bolesti u svezi s radom (bolovanje, prijevremene i invalidske mirovine),

Za postizavanje navedenih ciljeva neophodna je suradnja i angažman svih socijalnih partnera.

Aktivnosti koje je nužno poduzeti na ostvarivanju ciljeva:

- sprečavanje, smanjenje svih rizika (opasnosti za zdravlje i život radnika),
- sprečavanje rizika od novih tehnologija,
- podizanje razine sigurnosti u posebno rizičnim djelatnostima (graditeljstvo, šumarstvo, zdravstvo, poljoprivreda, prerađivačka industrija),
- zaštita na radu kod malih poduzetnika,
- zaštita zdravlja posebnih kategorija osoba (žene, mladež, stariji radnici, invalidi i radnici zaposleni na određeno vrijeme).

Zaštita na radu je važno pravo iz radnog odnosa (Zakon o zaštiti na radu, Zakon o radu). Ona je ne samo značajna kao socijalna kategorija, već je značajna kao i ekonomska kategorija. Osiguranjem boljih uvjeta rada za sve zaposlene povećava se produktivnost i povećava motiviranost i zadovoljstvo radnika. Prevencija na području zaštite na radu smanjiti će ozljede, bolesti, invalidske mirovine i na kraju smrtnost.

Troškovi vezani za zaštitu na radu (prema MOR) za zemlju kao što je Republika Hrvatska iznosi 4% BDP-a ili oko milijardu eura godišnje.

Stanje tehnološke razvijenosti u hrvatskom gospodarstvu je takvo da će najviše sredstava trebati izdvojiti za usklađivanje s odredbama pojedinih direktiva (nabava i uporaba zaštitne opreme-buka i s time povezani radni stojevi, minimalni zdravstveni i sigurnosni zahtjevi za rad sa zaslonima, zaštita radnika pri izloženosti vinil kloridu..). Od zemalja kandidatkinje za pristup EU očekuje se da imaju najmanje istu razinu zaštite na radu, koja je propisana Okvirnom direktivom 89/391/EC.

Osnovni problemi u provedbi zaštite na radu

1. nedovoljni administrativni kapaciteti - nemogućnost brzog usklađivanja pravnih propisa s EU,
2. nedostatak specijalista medicine rada (SMR),
3. poslodaci još uvijek zaštitu na radu smatraju troškom.

Oснаživanje administrativnih kapaciteta je već ostvareno i to kod:

1. Hrvatskog zavoda za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu
2. Državnog inspektorata
3. Odjela za zaštitu na radu u nadležnom ministarstvu za rad

Pokazatelji praćenja zaštite na radu:

- broj ozljeda na radu i profesionalnih bolesti po granama djelatnosti
- privremene radne nesposobnosti, invalidnosti, smrti
- financijski pokazatelji oštećenja zdravlja uzrokovanih radom: gubici zbog bolovanja, dijagnostike, liječenja i rehabilitacije, privremena i invalidska mirovina.

III. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje zaštite zdravlja na radu (HZZOZZR)

Nositelj je obveznog zdravstvenog osiguranja zaštite zdravlja na radu prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju zaštite zdravlja na radu iz 2006. godine. Zavod je osnovan Uredbom o osnivanju Hrvatskog Zavoda za zdravstveno osiguranje zaštite zdravlja na radu (NN 130/06) i započeo je s radom 01. siječnja 2008.g. u skladu sa zakonskim propisima.

Prema izvješću HZZOZZR-a, tijekom 2008. godine evidentirano je **ukupno 25.409 ozljeda na radu (ONR), od čega je :**

- ozljeda na radnom mjestu 20.494
- ozljeda na putu do posla 2.492
- ozljeda na putu do stana 1.672
- ozljeda na službenom putu 299
- ozljeda definirana pod ostalo 452

Najviše stope ozljeda na radu bilježe:

- građevinarstvo (2.136,57/100 000),
- električna energija, plin i voda (1.551,57/ 100 000)
- prijevoz, skladištenje i veze (1.526,62 / 100 000)
- zdravstvena zaštita i socijalna skrb (1.445,13 /100 000)
- ostale uslužne djelatnosti (1.332,13 /100 000)

Ukupno je priznata 25.161 ozljeda na radu koja je u 18 slučajeva završila smrću radnika. Zbog ozljeda na radu, profesionalnih bolesti i njihovih posljedica radnici su bili na bolovanju ukupno 1.473.695 dana. Iz navedenih podataka proizlazi da je prosječno trajanje bolovanja 58 dana po prijavljenoj ozljedi na radu.

Ukupno isplaćeno za bolovanje
(ozljede na radu i profesionalne bolesti):

224.543.943,90 kn

Troškovi liječenja:	228.816,28 kn
Ukupno trošak sekundarna zdravstvena zaštita	5.613.669,86 kn
Trošak bolničko liječenje:	50.333.086,85 kn
Pogrebni troškovi:	10.006,78 kn
Ukupni trošak putnih naloga s osnova ONR i profesionalnih bolesti :	2.002.749,42 kn
Ukupno:	282.752.273,09 kn

Na preventivne preglede je utrošeno 63.929.097,98 kn.

32.734 poslodavaca je uputilo svoje radnike na preventivni pregled.

IV. Hrvatski zavod za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu

U Registru profesionalnih bolesti za 2008. godinu upisano je **189 profesionalnih bolesti**. Broj priznatih profesionalnih bolesti posljednjih 10-tak godina vrlo je nizak, ne zbog izuzetno dobrog stanja zaštite zdravlja radno aktivne populacije, već zbog brojnih problema koji su se javljali na tom području, a prednjačili su:

- **sustav dijagnosticiranja** - do primjene novog zakonodavstva nije omogućavao potpuno ostvarivanje prava iz zdravstvenog osiguranja za slučaj profesionalne bolesti, što je rezultiralo nemogućnošću oboljelog radnika da provede dijagnostički postupak dokazivanja profesionalne bolesti,
- **nezadovoljavajući odnos dijela poslodavaca** u provedbi propisanih mjera zaštite na radu uz onemogućavanje službi medicine rada odgovarajućeg uvida u sve štetnosti na određenim radnim mjestima.

Broj profesionalnih bolesti, priznatih i registriranih u 2008. godini, pokazao je značajan porast (više nego dvostruko viši broj), što je posljedica primjene Zakona o zdravstvenom osiguranju zaštite zdravlja na radu, a ne posljedica pogoršanja radnih uvjeta.

Prema rezultatima analize **u 2008. godini u Republici Hrvatskoj od profesionalnih bolesti najčešće su oboljevali:**

- muškarci (72%),
- radnici srednje stručne izobrazbe (62%),
- u životnoj dobi iznad 40 godina (40-60 godina: 84%),
- sa prosječnim radnim stažom 21,4 godina na radnom mjestu koje je uzrokovalo bolest
- zaposleni u obrtu (stopa/100 000 = 31,09), šumski radnici (stopa/100 000 = 30,29) i radnici jednostavnih zanimanja (stopa/100 000 = 27,07)

- radnici u poljoprivredi, lovu i šumarstvu (stopa/100 000 = 50,59), u prerađivačkoj industriji (stopa /100 000 = 31,52) i u djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (stopa /100 000 = 22,51)
- radnici izloženi fibrogenim prašinama, odnosno azbestu (36,5%), vibracijama (16,4%), statodinamičkim preopterećenjima (10,5%), biološkim štetnostima (10,5%) i kožnim alergenima i nadražljivcima (7,9%)
- od bolesti dišnog sustava, prvenstveno bolesti uzrokovanih azbestom (41,7%), bolesti mišićno-koštanog sustava, prvenstveno bolesti uzrokovanih prenaprezanjima i vibracijama (11,1%) i zaraznih bolesti (10,5%).

Najveći broj profesionalnih bolesti je uzrokovan štetnostima koje se mogu dijelom ili potpuno prevenirati što upućuje na potrebu bolje primjene svih mjera zaštite zdravlja radnika.

Profesionalne bolesti, između ostalog, uzrokuju privremenu radnu nesposobnost za rad dužu od 6 mjeseci u 45,16% onih koji su koristili bolovanje zbog profesionalne bolesti, najčešće uzrokuju privremenu radnu nesposobnost u radnika zaposlenih u djelatnosti poljoprivrede, lova i šumarstva, a najčešće uzrokuju privremenu radnu nesposobnost dulju od mjesec dana u radnika zaposlenih u djelatnosti poljoprivrede, lova i šumarstva i u prerađivačkoj industriji. One također uzrokuju invalidnost najčešće nakon 20 godina rada na radnom mjestu koje je uzrokovalo bolest, najčešće su osnova za opasnost od nastanka invalidnosti u građevinarstvu i prerađivačkoj industriji, a vibracijski sindrom je jedan od najčešćih uzroka profesionalne nesposobnosti za rad.

Donošenjem Zakona o zdravstvenom osiguranju zaštite zdravlja na radu, (NN 85/06), Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o listi profesionalnih bolesti (NN107/07) i Pravilnika o postupku utvrđivanja i priznavanja ozljeda na radu i profesionalnih bolesti (NN125/07) dijagnostika profesionalnih bolesti i priznavanje profesionalnih bolesti znatno je olakšano, jer je bolje definirano.

Prema Izvješću Povjerenstva za rješavanje odštetnih zahtjeva radnika oboljelih od profesionalne bolesti zbog izloženosti azbestu, ukupno je pristiglo 799 odštetnih zahtjeva temeljem kojih je izdano 116 rješenja, od čega su 80 pozitivna, 36 negativnih rješenja te tri odgovora na tužbu upućena na Upravni sud Republike Hrvatske.

Više od polovice pristiglih odštetnih zahtjeva, točnije 531, odnosi se na radnike tvornice PLOBEST. Zbog nedostatka dokumentacije za odštetne zahtjeve radnika tvornice Plobest nisu se izdavala Rješenja, iako je medicinski bilo obrađeno njih 60. Ipak, sa početkom godine počelo se izdavati rješenja radnicima Plobesta koji su imali potrebnu dokumentaciju.

V. Izvješće Državnog inspektorata

Državni inspektorat u području sigurnosti i zdravlja na radu nadzire primjenu zakona i drugih propisa kojima se uređuju odnosi između poslodavaca i radnika a osobito sigurnost, zaštita zdravlja i uvjeti rada malodobnika, žena i invalida. Inspektori rada Državnog inspektorata ovlašteni su postupati u okviru stvarnih nadležnosti propisanih odredbama članka 15. Zakona o Državnom inspektoratu i članka 102. Zakona o zaštiti na radu, odnosno nadziru provedbu propisa kojima su uređeni sigurnost i zaštita zdravlja radnika na radu te osoba koje nisu u radnom odnosu s poslodavcem,

odnosno osoba koje se nalaze na stručnom osposobljavanju, učenika i studenata na praktičnoj obuci, osoba koje za vrijeme izdržavanja kazne ili odgojne mjere obavljaju naređene poslove, osoba koje obavljaju djelatnost osobnim radom, kao i poslovnih suradnika, djelatnika tijela državne uprave, korisnika usluga i drugih osoba koje dolaze u prostorije i prostore poslodavaca.

Inspektori rada su tijekom 2008. godine obavljali inspekcijske nadzore u području sigurnosti i zdravlja na radu, sukladno svojim ovlastima te su utvrdili:

Od ukupno obavljenih 14.636 inspekcijskih nadzora u području sigurnosti i zdravlja na radu tijekom 2008. godine, **obavljeno je 9.733 inspekcijskih nadzora** kod poslodavaca na mjestima rada. (*Tijekom 2007. godine obavljen je 6.891 takav nadzor.*) Od toga je za 1.495 nadzora bio povod smrtna, teška ili skupna ozljeda na radu ili profesionalna bolest. (*Istim povodom je 2007. godine obavljeno 1307 nadzora.*)

U nadzorima povodom smrtnih, teških i skupnih ozljeda na radu i povodom profesionalnih bolesti inspektori su utvrdili da je **38 radnika smrtno stradalo, 1.493 osobe teško ozlijeđeno i 32 radnika oboljelo od profesionalne bolesti.** (*U 2007. godini je smrtno stradao 41 radnik i teško je ozlijeđeno 1300 osoba*). Svi smrtno stradali radnici su bili punoljetni muškarci. Od svih teško stradalih osoba, njih 225 su radnice, 3 osobe su malodobni radnici i jedna osoba je malodoban učenik. Od ukupnog broja profesionalno oboljelih osoba, 13 je radnica.

Od ukupnog broja smrtno stradalih, 22 radnika je obavljalo poslove u području djelatnosti graditeljstva. **Najveći broj teških ozljeda dogodio se 2008. godine u području djelatnosti prerađivačke industrije (549 teško ozlijeđenih osoba) te u području djelatnosti graditeljstva (428 teško ozlijeđenih osoba).**

Najčešći uzroci ozljeđivanja radnika na radnom mjestu su:

- izvođenje radne operacije na način protivan pravilima zaštite na radu,
- neispravnost, skliskost ili zakrčenost prolaza i površina s kojih se obavlja rad,
- pomanjkanje ili neispravnost zaštitnih ograda i drugih naprava za zaštitu radnika od pada s visine ili u dubinu,
- neispravnost sredstava rada,
- loša organizacija rada,
- rad bez razrađene tehnologije i posebnih uputa za izvođenje složenih poslova i radnih zadataka.

Tijekom 2008. godine došlo je do značajnog smanjenja broja poslova inspektora rada u postupcima izdavanja građevinske dozvole i uporabne dozvole, zbog primjene Zakona o prostornom uređenju i gradnji te je zahvaljujući tome **značajno povećan broj inspekcijskih nadzora na privremenim radilištima.** Obzirom na stanje primjene propisa o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu u gospodarstvu i velikog broja štetnih događaja s teškim posljedicama, Državni inspektorat snatra da je potrebno ostvariti daljnje povećanje broja nadzora na mjestima rada, a naročito na privremenim radilištima.

Zaključci:

1. Provedbom Nacionalnog programa zaštite zdravlja i sigurnosti na radu za razdoblje od 2009.-2013. godine uz aktivno sudjelovanje svih odgovornih čimbenika potrebno je ostvariti:
  - osnovni strateški cilj „zdravo radno mjesto“,
  - unaprjeđenje ukupnog zdravlja i sigurnosti na radnom mjestu,
  - poticati primjenu propisa i praktičnih mjera od strane radnika i poslodavaca u cilju potrebe prevencije zdravlja i sigurnosti na radu
2. U 2009. godini nužno je pojačati djelovanje Državnog inspektorata u području kontrole primjene propisa zaštite zdravlja i sigurnosti na radu.
3. Na razini svakog pojedinog poslovnog subjekta predlaže se intenzivirati djelovanje sindikata i poslodavaca kako bi se osigurala:
  - profesionalna suradnja ovlaštenika poslodavca, povjerenika sindikata, povjerenika radnika za zaštitu na radu, Odbora za zaštitu na radu, Radničkog vijeća, inspektora i medicine rada,
  - primjerena ekipiranost stručnjacima zaštite na radu i odgovarajuća opremljenost službi za zaštitu na radu,
  - provedba kontinuirane edukacije i akcija osvještavanja radnika i predstavnika poslodavaca o značaju provedbe mjera zaštite zdravlja i sigurnosti na radu,
  - smanjivanje gubitaka zbog ozljeda i bolesti vezanih uz rad: bolovanja, prijevremene i invalidske mirovine, isplate odštetnih zahtjeva,
  - u okviru projekta Ureda za socijalno partnerstvo poticati mirno rješavanje sporova zbog naknade štete uslijed posljedica nastalih ozljedama i bolešću na radu.
4. Budući da je temeljni dokument za provedbu preventivnih mjera zaštite zdravlja i sigurnosti na radu procjena opasnosti nužno je u 2009. godini kod svih poslodavaca aktivnosti usmjeriti na izradu , donošenje ili usklađivanje akata o procjeni opasnosti.
5. Predlaže se stručnjacima zaštite na radu i njihovim udrugama da intenziviraju aktivnosti na inicijativi za osnivanje Komore inženjera sigurnosti na radu kako bi se i na taj način doprinijelo cjelovitim naporima na unaprjeđenju zaštite zdravlja i sigurnosti na radu.

6. Usprkos otežanim gospodarskim i financijskim uvjetima poslovanja u ovoj godini predlaže se poslodavcima zadržati i po mogućnosti povećati izdvajanje sredstava za poboljšanje i unaprjeđenje zaštite zdravlja i sigurnosti na radu.

7. U vezi profesionalnih bolesti ocjenjuje se da je postotak istih dijagnosticiran u 2008. godini na razini prosjeka u Europskoj uniji, čemu je doprinijela uspostava sustava praćenja i unaprjeđivanja dijagnosticiranja i liječenja tih vrsta bolesti.
Slijedom pozitivnih pokazatelja i u 2009. godini potrebno je poduzimati planirane aktivnosti na daljnjem poboljšanju stanja u ovom području.